

ประโยค ป.ธ. ๘
แปล มคธเป็นไทย
สอบ วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

๑. พระณาปิธิยา ปน อุปฺปนุนาย สกลสรีร์ ฌมิคฺวา ปุริตฺวคฺติ วิย
 มหตา อุทโกเจน ปกฺขนฺตปพฺทคฺกุจฺฉิ วิย จ อนุปฺริปฺสุญฺญํ โหติ ฯ สา ปนสา
 ปณฺจวิธา ปิธิ คพฺภํ คณฺหนฺติ ปฺริปากํ คจฺฉนฺติ ทุพฺพิธํ ปสฺสทฺธิ ปฺริปุเรติ
 กายปสฺสทฺธิณฺจ จิตฺตปสฺสทฺธิณฺจ ฯ ปสฺสทฺธิ คพฺภํ คณฺหนฺติ ปฺริปากํ
 คจฺฉนฺติ ทฺวิธมฺปิ สุขํ ปฺริปุเรติ กายิกณฺจ เจตฺติกณฺจ ฯ สุขํ คพฺภํ คณฺหนฺติ
 ปฺริปากํ คจฺฉนฺติ ติวริํ สมาริํ ปฺริปุเรติ ขณฺิกสมาริํ อุปฺจารสมาริํ
 อปฺปนาสมาริณฺติ ฯ ตาสฺ ยะ อปฺปนาสมาริสฺส มฺลํ หุตฺวา วฑฺฒมานา
 สมาริสฺสปโยคํ คตา พระณาปิธิ อยํ อิมสฺมี อคฺเต อธิปฺเปตา ปิธิ ฯ อิตฺริ
 ปน ฯ สุขนํ สุขํ ฯ สฺสุจฺ วา ขาทฺติ ขณฺติ หนฺติ กายจิตฺตาทฺธานฺติ สุขํ ฯ
 ตํ สาทฺลกฺขณํ ตํสมฺปยุตฺตานิ อุปฺพฺรุหนฺรสํ อนุคฺคหปฺจฺจุปฺญฺจานํ ฯ สติปิ จ
 เนสํ กคฺคจฺจ อวิปฺโยเค อิกฺุชารมฺมณปฺฏิลาภคฺกุจฺฉิ ปิธิ ปฺฏิทฺุชฺรสาณฺกานํ
 สุขํ ฯ ยคฺค ปิธิ คคฺค สุขํ ฯ ยคฺค สุขํ คคฺค นนฺิมโค ปิธิ ฯ
 สงฺขารกฺขณฺชฺสงฺคหิตา ปิธิ เวทนากฺขณฺชฺสงฺคหิตํ สุขํ ฯ กนฺตารชินฺนสฺส
 วนฺนคฺคทกฺคทสฺสนสฺวเนสฺ วิย ปิธิ วนฺจฺฉายาปเวสนอุทกปฺริโกเคสฺ วิย สุขํ ฯ
 คสฺมี-คสฺมี สมเย ปากฺกุภาวโต เจตํ วุคฺคณฺติ เวทิตฺทพฺพิ ฯ อิติ อยณฺจ ปิธิ
 อิทณฺจ สุขํ อสฺส ฌานสฺส อสฺมี วา ฌานเน อคฺคิธิ อิทํ ฌานํ ปิธิสุขนฺติ วุจฺจติ ฯ
 อดฺวา ปิธิ จ สุขณฺจ ปิธิสุขํ ฌมฺมวินยาทโย วิย ฯ วิเวกฺขํ ปิธิสุขมฺสฺส
 ฌานสฺส อสฺมี วา ฌานเน อคฺคิธิเอวมฺปิ วิเวกฺขมฺปิธิสุขํ ฯ ยถเว หิ ฌานํ เอว
 ปิธิสุขมฺเปตฺต วิเวกฺขเมว โหติ ฯ คณฺจสฺส อคฺคิ คสฺมา เอกปเทเนว
 วิเวกฺขมฺปิธิสุขนฺติ วคฺคํ ยุชฺชติ ฯ วิกฺงฺเค ปน อิทํ สุขํ อิมาย ปิธิยา สหคฺคณฺติ
 อาทินา นยเน วคฺคํ ฯ อคฺโค ปน คคฺคาปิ เอวเมว ทฺกุชฺทโพ ฯ

๒. คตฺริมา ปณฺจ วสฺสโย อวชฺชนวสฺสี สมาสฺชนวสฺสี อธิฏฺฐานวสฺสี
 ฐฏฺฐานวสฺสี ปณฺจเวกฺขณวสฺสิตฺติ ฯ ปมฺชชฺฌานํ ชฺชติจฺจนํ ชฺชทิจฺจนํ ชวทิจฺจนํ
 อวชฺชติ อวชฺชนาย ทนฺธายิตฺตคฺคํ นคฺคิตฺติ อวชฺชนวสฺสี ฯ ปมฺชชฺฌานํ
 ชฺชติจฺจนํ ฯเปฯ สมาสฺชชฺติ สมาสฺชชฺนายน ทนฺธายิตฺตคฺคํ นคฺคิตฺติ สมาสฺชนวสฺสี ฯ
 เอวํ เสสสปี วิคฺคทาเรตฺตพฺพา ฯ อมฺมํ ปนฺนคฺคตฺต อคฺคตฺตปฺปกาสนา ฯ

ปมฺชชฺฌานโต ฐฏฺฐาย ปมฺมํ วิคฺคกํ อวชฺชชฺชโต ภวฺงคํ อฺปฺจณฺนิทฺตฺวา
 อฺปฺปนฺนาวชฺชนานนฺตรํ วิคฺคการมฺมณฺนาเนว จคฺคตาริ ปณฺจ วา ชวณานิ
 ชวณฺติ ตโต เทว ภวฺงกานิ ตโต ปฺน วิจารารมฺมณฺนิ อวชฺชนํ วุคฺคตฺนเชเนว
 ชวณานิติ เอวํ ปณฺจสุ ฌานงฺเกสุ ชทา นิรนฺตรํ จิตฺตํ เปเสคฺคํ สกฺโกติ
 อตฺตสฺส อวชฺชนวสฺสี สิทฺธา โหติ ฯ อมฺมํ ปนฺน มคฺคตฺกปฺปคฺคตา วสฺสี ภควโต
 ยมกปาฏิหาริเย ลพฺภติ อณฺเวยสํ วา เอวรูเป กาลे ฯ อิตฺโต ปรี สีมฺตรา
 อวชฺชนวสฺสี นาม นคฺคิ ฯ อายสฺมโต ปนฺน มหาโมคฺคคฺคณฺณสฺส นนฺโทปนฺนท-
 นากราชทมนเ วิย สีมํ สมาสฺชชฺนสมคฺคตฺตา สมาสฺชชฺนวสฺสี นาม ฯ
 อจฺจรรมคฺคตํ วา ทสจฺจรรมคฺคตํ วา ขณฺนิ จเปคฺคํ สมคฺคตฺตา อธิฏฺฐานวสฺสี นาม ฯ
 คเตว ฐหํ ฐฏฺฐาฐหํ สมคฺคตฺตา ฐฏฺฐานวสฺสี นาม ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เคลง ประโยค ป.ธ. ๘

แปล มคธเป็นไทย

๑. ส่วนว่า เมื่อพระฌาณปิติเกิดขึ้นแล้ว ร่างกายทั้งสี่น ข้อมขาบข่านไป
 คุงกระเพาะปัสสาวะที่พองเต็ม และคุงเหวที่ห้วงน้ำใหญ่หลากเข้าไปเต็ม ๆ
 ก็ ปิติ ๕ อย่างนั้นน เมื่อตั้งครรรกไปจนแก่ได้ที ข้อมยังปัสสัทธิ ๒ อย่างคือ
 ภายปัสสัทธิ และจิตคปัสสัทธิให้บริบูรณฺ์ ฯ ปัสสัทธิเมื่อตั้งครรรกไปจนแก่ได้ที
 ข้อมยังสุข ๒ อย่าง คือ ภายิกสุข และเจตสิกสุข ให้บริบูรณฺ์ ฯ สุขเมื่อตั้งครรรก
 ไปจนแก่เต็มที ข้อมยังสมาธิ ๓ อย่างคือ ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปปนาสมาธิ
 ให้บริบูรณฺ์แล ฯ บรรดาปิติ ๕ อย่างนั้น พระฌาณปิติใด เป็นมูลแห่งอัปปนาสมาธิ
 เจริญขึ้นถึงการประกอบเข้ากับสมาธิ พระฌาณปิตินี้ เป็นปิติที่ท่านประสงคฺ์เอา
 ในอรรณนี ฯ ส่วนบท (คือ สุข) นอกนี บัณจิตพึงทราบอธิบายความต่อไป ฯ
 ความสบายชื่อ สุข ฯ อีกอย่างหนึ่ง ธรรมชาติใด ข้อมกินเสียดด้วยคิซึ่งความ
 ไม่สบายกายและความไม่สบายใจ เหตุนั้น ธรรมชาตินั้นชื่อว่า สุข ธรรมชาติใด
 ข้อมขุดเสียด คือข้อมกำจัดเสียดด้วยคิ ซึ่งความไม่สบายกายและความไม่สบายใจ
 เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า สุข ฯ สุขนั้น มีความสำราญเป็นลักษณะ มีอัน
 พอกพูนธรรมทั้งหลายที่สัมปยุคกับสุขนั้นเป็นกิจ มีการช่วยสนับสนุน
 (สัมปยุคธรรม) เป็นเครื่องปรากฏ ฯ ก็แม้เมื่อมีความแยกกันไม่ได้ ในจิต
 บางควง (ปฐมฌานจิต เป็นต้น) แห่งปิติและสุขนั้น ความยินดีเพราะได้อิฏฐารมณฺ์
 จัดเป็นปิติ การเสวยรสแห่งอิฏฐารมณฺ์ที่ได้มาจัดเป็นสุข ฯ ปิตินีในจิตคูปบาทใด
 ในจิตคูปบาทนั้นก็มีสุขด้วย ฯ (แต่) สุขมีในจิตคูปบาทใด ในจิตคูปบาทนั้น
 ไม่มีปิติเสมอไป ฯ ปิติท่านสงเคราะห์เข้าในสังขารขันธฺ์ สุขท่านสงเคราะห์
 เข้าในเวทนาขันธฺ์ ฯ ปิติ เปรียบเหมือนความอิมใจในเพราะได้เห็นป่าไม้หรือได้
 ยินว่ามีน้ำ สุขเปรียบเหมือนความสบายในเพราะได้เข้าไปยังเงาไม้หรือบริโภคน้ำ
 ของบุคคลผู้อ่อนเปลี้ยในทางกันดาร ฯ ก็ปิติและสุขนี้ บัณจิตพึงทราบว่า
 ท่านกล่าวไว้ เพราะความที่ปิติและสุขนั้นปรากฏในสมัยนั้น ๆ ฯ ปิตินี้ด้วย

สุขนี้ด้วย มีอยู่แก่ฉานนี้ หรือมีอยู่ในฉานนี้ เหตุนั้น ฉานนี้ ท่านจึงกล่าวว่า มีปีติและสุข (ปีติสุข) ด้วยประการฉะนี้ ฯ อีกอย่างหนึ่ง ปีติด้วย สุขด้วย ชื่อว่า ปีติและสุข เหมือนศัพท์ทวันทวะ เช่น ธรรมและวินัย เป็นต้น ฯ ปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวก มีอยู่แก่ฉานนี้ หรือมีอยู่ในฉานนี้ เหตุนั้น ฉานนี้ ท่านจึงกล่าวว่า มีปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกแม้ด้วยประการฉะนี้ ฯ เหมือนอย่างว่า ฉาน ย่อมเป็นธรรมชาติเกิดแต่วิเวกฉันใด แม้ปีติและสุขในฉานนี้ ก็ย่อมเป็นธรรมชาติเกิดแต่วิเวกเหมือนกัน ฉันนั้น ฯ อนึ่ง ปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกนั้น มีอยู่แก่ฉานนี้ เพราะฉะนั้น การจะกล่าวรวมเป็นบทเดียวกันนั้นแลว่า วิเวกขมปีติสุข คังนี้ ก็ใช้ได้ ฯ ส่วนในคัมภีร์วิภังค์ ท่านกล่าวไว้โดยนัยว่า สุขนี้สหรัคคกับปีตินี้ คังนี้เป็นต้น ฯ แต่ความหมายแม้ในคัมภีร์วิภังค์นั้น นักศึกษาก็พึงเห็นอย่างนี้เหมือนกัน ฯ

๒. ในอาการ ๕ นั้น มีวสี ๕ อย่างดังนี้คือ อาวัชชนวสี (ความชำนาญในการพิจารณาองค์ฉาน) สมาปชชนวสี (ความชำนาญในการเข้าฉาน) อธิฐานวสี (ความชำนาญในการให้ฉานดำรงอยู่) วุฏฐานวสี (ความชำนาญในการออกจากฉาน) ปัจจเวกขณวสี (ความชำนาญในการพิจารณาองค์ฉานด้วยชวนจิต) ฯ พระโยคาวจร ย่อมพิจารณาปฐมฉาน ในสถานที่ตามต้องการ ในกาลตามต้องการ ในระชยะตราบที่ต่องการ ความซกซ้าในการพิจารณา หามีไม่ เพราะเหตุฉนั้น อาการฉนั้น ชื่อว่า อาวัชชนวสี ฯ พระโยคาวจร ย่อมเข้าปฐมฉานได้ ในสถานที่ตามต่องการ ฯลฯ ความซกซ้าในการเข้า หามีไม่ เพราะเหตุฉนั้น อาการฉนั้น ชื่อว่า สมาปชชนวสี ฯ แม้วสีที่เหลือ บัณจิตพึงขยายให้พิศดาร โดยทำนองเดียวกันนี้ ฯ ส่วนคำชี้แจงความหมาย ในวสี ๕ อย่างนี้ มีดังต่อไปนี้ ฯ

เมื่อพระโยคาวจร ออกจากปฐมฉานแล้ว พิจารณาองค์ฉานที่ ๑ คือ วิคคอยู่ ชวนจิตทั้งหลาย ซึ่งมีวิคคเป็นอารมณ์ฉนั้นแล ย่อมแล่นไป ๔ ดวงบ้าง ๕ ดวงบ้าง ต่อกจากอาวัชชนจิต (มโนทวาราววัชชนจิต) ที่ตัดภวังค์เกิดขึ้น ต่อกแต่ฉนั้น ภวังคจิต (แล่นไป) ๒ ดวง ต่อกจากภวังคจิตฉนั้น อาวัชชนจิต

(มโนทวาราวชชนจิต) ซึ่งมีวิจารณ์เป็นอารมณ์ ก็เกิดขึ้นต่อไปอีก ชวนจิตทั้งหลาย
ข้อมเล่นไป โดยนัยที่กล่าวแล้วนั้นแล เมื่อใด พระโยคาวจร สามารถส่งจิตไป
พิจารณาในองค์ฌานทั้ง ๕ ติดต่อกันอย่างนี้ดังบรรยายมา เมื่อนั้น อวชชนวสี
จัดว่าสำเร็จแล้วแก่เธอ ๆ กวีสี่ชั้นสุดยอดนี้ ข้อมมีได้แต่ในขณะที่พระผู้
มีพระภาคเจ้าทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์หรือของท่านผู้อื่น (มีพระสารีบุตรเป็นต้น)
ในกาล (แสดงปาฏิหาริย์ทันทีทันใด) เห็นปานนั้น ๆ ชื่อว่าอวชชนวสี รวดเร็ว
ฉับพลันยิ่งกว่านี้ หามิได้ ๆ ส่วนความสามารถในการเข้าฌานฉับพลัน
เหมือนในการที่พระมหาโมคคัลลานะทรงมานั้น โทปนันทนาคราช ชื่อว่า
สมาปชชนวสี ๆ ความสามารถที่จะยับยั้งฌานให้ดำรงอยู่ได้ขณะหนึ่ง ชั่วโมง
มือหนึ่ง ก็ดี ชั่วโมง ๑๐ ลัดนิ้วมือก็ดี ชื่อว่า อธิฐานวสี ๆ ความสามารถที่จะออก
จากฌานได้อย่างฉับพลันเช่นเดียวกันนั้น ชื่อว่า วุฏฐานวสี ๆ